ادامه از صفحه اول

اوکه در به روی خویش نبست

این رویکرد شهید بهشتی مرا به یاد گفته‌ای از تـدا اسـکاچپل، دانشـمند علوم سیاسـی آمریکایـی، می‌انـدازد کـه می‌گویـد: «تفکـر مقایسـه‌ای اسـت یا اصلا وجود ندارد». تفکر در خلأ و بدون هماوردی با اندیشـه‌های رقیب و مخالـف، وجـود ندارد یـا به چنـان بلوغی نمی‌رسـد که جایگاهی پیدا کند. سخن‌گفتن و اندیشـیدن بی‌رقیب، توهم‌زاست و معرفتی در آن بروز نمی‌کند. سـومین ویژگی علمی شهید بهشـتی، بردباری در برابر پرسشگری است. او از آن دسـت متفکرانی است که ابدا خود را در قلـه دانایی نمی‌بیند و دیگران را نیز به ارادت و اطاعت دعوت نمی‌کند. او نه‌تنها پرسشگری را حقـی برای مردم می‌دانـد؛ بلکه به مردم حق می‌دهد کـه بیش از حرف بـه عملش بنگرند و قضاوت کنند و کاملا معتقد اسـت آنکه بین حرف و عملش فاصله ایجاد شـود، در جامعه بی‌تأثیر می‌شود. عنایت ایشان به اندیشه و عمل حزبی مطلقا تصادفی و برآمده از شرایط خاص انقلاب نیسـت. او از آن دسـته‌ای اسـت که از تقابل‌های اندیشه‌ای در قالبی سامان‌مند و توأم با بردباری اسـتقبال می‌کند. سامان‌مندی تقابل اندیشه و عمل سیاسـی نیز در چارچوب حزب بـه بهترین وجه صورت می‌گیرد. سـامان‌یافتن هویت‌هـای سیاسـی در قالب حزب، شـکاف حرف و عمـل را نیز کم می‌کند. بدیهی اسـت چنین فردی وقتی سکان هدایت قوه قضائیه را در دست بگیرد، می‌تواند در آن شرایط انقلابی، ثمربخش‌ترین خدمـات را ارائه دهد؛ اما حیف که تروریسـم و خشـونت اجازه نـداد تا ملت ایران از او بیشـتر بهره‌مند شـود. سال‌های اول انقلاب بود و گروهی از انقلابیون نقد می‌کردند کـه آقای بهشـتی وقتی از محـل کار به منزل مـی‌رود، دیگر بـه تلفن‌ها پاسـخ نمی‌گوید و در دسـترس نیسـت. یک بار در جمعی از خود ایشان سـؤال شـد که چرا چنین رویه‌ای دارد. ایشـان در پاسـخ گفتند وقتی به منزل می‌روم، وقت من متعلق به خانواده است؛ مثل بچه‌ها بچه می‌شـوم و با آنها بـازی می‌کنم و بقیه را هم توصیه کردند که چنین باشـند. انقلاب راه خودش را می‌رود و صرف حضور ما نیسـت که انقلاب را پیش می‌برد. دو درس در این رویکرد شهید بهشـتی به زندگی و انقلاب، نهفته‌است. اولا شهید بهشـتی خودش را برگزیده و ستون انقـلاب نمی‌دیـد؛ خودمرکزبینـی نداشـت و تصور نمی‌کرد بدون حضور او انقلاب از دسـت مـی‌رود. ثانیا، در اوج ایام انقلابی‌گری نیز وقتی را بـرای خانـواده در نظر می‌گرفـت و تربیت انسان‌ها برایش اهمیت داشت. تربیت کودکان را نیز از مسـیر همسان‌شـدن با ایشـان دنبال می‌کرد، نه از مسـیر دانـای کل و موضعی بالا بـه پایین. بار دیگر در جریان اعتصابات کارگری، نواری از جلسـه گروه‌های نزدیک به بنی‌صدر و مجاهدین خلق پر شـده بود. افراد جلسه ابتدا درباره شهید بهشـتی و طراحی اقدامات علیه وی صحبت کرده بودند و پس از آن به اعتصاب کارگری پرداخته بودند. وقتی نوار به ایشان ارائه شد، شهید بهشتی از گرفتن نوار خودداری کرده و معتقد بود نبایـد صحبت‌های دیگران درباره او به ایشـان انتقال یابد. خود بنده شاهد بودم کـه وی گفت «نوار را به آقای قدوسـی بدهید و ایشـان هم فقط بخش مربوط به تحریک به اعتصاب را رسـیدگی کند». سیاست اخلاقی در منش او تجلی یافتـه بود. ویژگی دیگری از این روحانی مدبر به یـاد دارم. او وقتی چند قدم از دیگران جلو می‌افتاد، می‌ایسـتاد و دستانش را بـاز می‌کرد و می‌گفت کنار من بیایید. دیگران را به جلوآمدن دعوت می‌کـرد. این ویژگی با باور وی به کار حزبی ارتباطی وثیق داشـت. بهشتی دیگران را پشت سر خویش نمی‌خواست؛ بلکه همراه‌بـودن با دیگـران برایش معنا داشـت. اگر فقط بـاور کنیم انقلاب در مقـام یک نظام اجتماعی پیچیده بر شانه مسئولیت همگان به پیش می‌رود، دیگران را حـذف نخواهیم کرد؛ آنگاه دیگران را به هم‌عرض‌بودن و همراه‌بودن دعـوت می‌کنیـم و هیـچ جریانی دیگـران را پشت سر خود نخواهد خواسـت. اگر سیاست اخلاقی، منش سیاسـت‌ورزی ما شود، سرمایه اجتماعی انقـلاب ضربه نخواهد خـورد و اگر بـاور کنیم تربیت شـهروندی از برابری همگان ساخته می‌شـود، جمهوریت و تربیت متناسب با مردم‌سالاری دینی در جامعه نهادینه خواهد شد. سامان زندگی سیاسی و اجتماعی امروز ما بر بنیان چنین منشـی، سویه‌ای بهشتی خواهد یافت.

برای علی فرزند رحمان

شـاید علی برای پدر از این روزها و اوضاع و احوال بگوید و پدر با آن صفای باطن و صداقت و سلامتش باور نکند. علی این شب‌ها میهمان پدر اسـت، و هر دو سر سـفره مولا علی. علی به رسـم برادری، سـلام برادرانش را به پدران شهیدشان می‌رسـاند.علی دادمان آرام گرفت کنار پدرش، کنار پدران شـهید برادرانش که این شب‌ها چشم‌های گریانشان را ندید و رفت.

روحشان شاد

یک سال مانده به پایان دولت یازدهم

دولت با «اتاق تخریب» چه کند؟

نفیسه زارع‌کهن

داستان همان اسـت، همان قصه تکراری. انگار قرار است هر چند سال یک بار، شاهد شکل‌گیری‌اش باشیم؛ شـکل‌گیری کمیته مشـخصی که در دولت اصلاحـات در قالب «ایجـاد بحـران آن هم هر ۹ روز یک بـار» بود و اکنون در دولت حسـن روحانی «شنبه»ها جلسـه می‌گذارند تا دستاوردهای دولت اعتـدال را در ذهن مردم کم‌رنگ جلوه دهند. همین هفته قبل بود که محمدباقر نوبخت از اتاق تخریب روزهای شـنبه خبر داد و در نشسـت خبری خود با خبرنگاران اعلام کرد: «هر هفته شنبه‌ها اتاق فکری علیه دولت تشـکیل می‌شـود و مشـخص می‌کند که در تخریب دولت روی چـه موضوعاتی متمرکز شـوند». با اینکـه اصولگرایان تشـکیل چنین اتاق فکـری را توهم خوانده‌اند و درهمین‌باره شـجونی گفته اسـت: «دولت با کارهای خودش سـبب شده این توهم برای دولتمردان به وجود آید که علیه آنها اتاق فکر تشکیل شده اسـت، درحالی‌که این دولت مورد حمایت رهبری اسـت و کسی حال و حوصله تشـکیل اتاق فکر علیه آن را ندارد»؛ اما بسـیاری از حامیان دولت معتقدند کـه چنین اتاقی از ماه بعد از انتخابات سـال ۹۲ تشـکیل شـده و قصد اصلی تشـکیل آن، ممانعت از پیروزی حسـن روحانی در انتخابات ریاسـت‌جمهوری سـال ۹۶ است. چنین اسـت که اکبر تـرکان از وزرای دولت سـازندگی و مشـاور رئیس‌جمهور گفته اسـت: «تشـکیل اتاق فکر موضوع تازه‌ای نیسـت بلکه بعد از شکسـتی که اصولگرایان در سـال ۹۲ خوردند، بی‌وقفه برای دولت مشکل‌سـازی می‌کنند. ایـن اقدامات دلیلی ندارد جز اینکه همه این ورشکسـتگان، هم‌پیمانان دولت نهم و دهم بودند و افتضاح و ناهنجاری‌هایی که دولت نهم و دهـم در اقتصاد ایران و در عرصه بین‌المللی به وجود آورد، باعث مشکلات بسیاری در همه عرصه‌ها شد».

اتفاق خوب یا بد؟

اگرچه اینکـه جناح رقیب بـرای رقابت با دیگر جنـاح کشـور، برنامه‌ریزی داشـته باشـد و از امور نادرسـت انتقاد کند، امری اسـت کـه در تمام دنیا پذیرفته شده است اما به نوع و شیوه‌ای که در پیش گرفته شـده، اماواگرهای فراوانی وارد است. چراکه تشکیل اتاق فکر و برنامه‌ریزی برای تقویت یا تخریب یک دولت، بیشـتر در کشورهای توسعه‌نیافته وجود دارد و زمانی به مرحله بروز می‌رسـد که آن دولت عملکرد موفقی داشته باشد.

بر همین اساس هم گفته می‌شود اینکه با برنامه و بـدون رعایت هیچ‌یک از اصـول اخلاقی به دولت منتخب مردم تاخته می‌شود، نشان‌دهنده یک «اتاق تخریـب» تا «فکر» اسـت. چراکه ایـن عده قبلا هم گفته بودند بعد از شـش ماه، دوره ماه‌عسـل دولت را بـه پایان خواهیم رسـاند و توپخانه‌های ما بعد از شـش ماه فعال خواهد شـد. اگرچه جریان خاصی که این روزها هدفمند به دولـت می‌تازند، معتقدند دولت زیاده‌روی می‌کند و این اقدامات تنها نقد است اما دولتی‌ها می‌گویند این اقدامات برنامه‌ریزی شـده و بیشـتر در جهت تضعیف دولت اعتدال است؛ زیرا رئیس‌جمهور هم نقد و خیرخواهی را حق و وظیفه همگانـی دانسـته و گفتـه: «نقد بـا تضعیف کاملا متفاوت اسـت». به این ترتیب به گفتـه ترکان «این عده به جای اینکه به حل مشـکلاتی که خودشان به وجود آورده‌اند، کمک کنند، باعث می‌شوند مشکلات ادامه پیدا کند. باید به این افراد گفت هشـت سـال کشور دست شما بود. این همه گرفتاری را شما برای کشـور به وجود آوردید؛ اکنون که آقای دکتر روحانی تصمیم دارد بـا همت بالا ایـن گرفتاری‌هایی را که شـما به وجـود آوردید برطرف کند، بـه جای اینکه شـکر کنید، دسـت‌مریزاد بگویید و برایش دعا کنید، کارشـکنی می‌کنید». او در گفت‌وگویی که با انتخاب داشـته گفته: «این یـک حرکت عادی نیسـت. یک حرکت معمولی و بدون نقشه و طراحی قبلی نیست و اینها نقشـه راه تهیه کرده‌انـد. ما یک راه داریم که متوجه شـویم آیا دولت یازدهم خوب عمل می‌کند یا خیر. با ایـن وضعیت هرگاه ببینیم مخالفان دولت سـروصدا می‌کنند، فریاد می‌زننـد، تخریب می‌کنند، باید احساس کنیم راه دولت صحیح است و مسیری که دولت انتخاب کرده، مسیری موفقیت‌آمیز خواهد بود. هرچه مغرضان بیشـتر فریاد بزننـد، بی‌قراری کنند و از روش‌های غیراخلاقی اسـتفاده کنند، دولت و دولتمردان باید بدانند که کارشـان مؤثر و روششان مطلـوب بوده اسـت». اما محمدجواد حق‌شـناس عضو شـورای مرکزی حزب اعتمـاد ملی و مدیرکل سابق سیاسی وزارت کشور هم در این مورد می‌گوید: «بحث حمله به دولت بدون توجه به توانمندی‌ها و نقاط قوت آن، اتفاقی بـود که از همان روزهای اول انتخاب آقای روحانی به عنوان رئیس‌جمهور در سال ۹۲ آغاز شد و به نوعی با سازمان‌دهی قوی، منسجم و با اسـتمرار هم صـورت گرفـت بنابراین موضوع تخریب دولـت، امر تازه و اتفاق جدیدی محسـوب نمی‌شـود». به باور وی این روند از آغاز، دارای هدف و ساختار مشـخصی بود. به نظر می‌رسد افرادی که در انتخابات سال ۹۲ خودشـان را آماده کرده بودند دولت را در اختیار بگیرند ولی موفق نشدند، احساس کردند باید کاری کنند که دولت هشت‌سـاله نشود و با طرح یک‌دوره‌ای‌شـدن دولت آقای روحانی، پروژه تخریب علیه دولت را کلید زدند.

دولت و دولتیان چه کنند؟

بـا نگاه به عملکردی که اهالـی اتاق تخریب در مدت حضور دولت داشـته‌اند، مشخص شده است کـه امکانـات و توان رسـانه‌ای آنهـا در این حوزه قابل‌توجه است یعنی از همان ابتدا هم امکاناتشان وسیع بود؛ از زمانی که سی‌دی «من روحانی هستم» را در تیراژ وسـیع منتشـر کردند، تا زیرسـؤال‌بردن جشن روز زن و انتشـار شب‌نامه‌هایی علیه برجام و محمدجواد ظریف و... تا الان که داستان فیش‌های حقوقی را سر زبان‌ها انداخته‌اند.

به این ترتیب مشـخص اسـت که طـرف مقابل مجهز اسـت و این هم اتفاق تازه‌ای نیست! اما چرا دولت چنین به حاشیه رفته و دفاع جانانه‌ای از خود نشـان نمی‌دهد؟ دولت چه باید می‌کرده که نکرده و اکنـون باید چه رفتار و برخوردی داشـته باشـد؟ بسـیاری از صاحب‌نظران بر ایـن باورند که دولت و مجموعه رسانه‌ای تحت نظرش و البته بخش‌های روابط‌عمومی وزارتخانه‌ها آن گونه که باید و شـاید نتوانسـته‌اند نقـش خـود را ایفا کننـد و تبلیغات چشـمگیری در حوزه عملکرد دولت اعتدال انجام دهند و اقدامات دولـت را پروپاگاندا کنند.آن‌طورکه محمدجواد حق‌شـناس بـه خبرآنلایـن می‌گوید: «متأسـفانه دولـت در حوزه محافظت و حراسـت از خود کـم‌کاری و تعلل کـرد و در این رابطه نمره خوبی کسـب نمی‌کند». به اعتقاد وی شاید یکی از کارهایی که دولت می‌توانسـت با انجام آن از حجم تخریب‌هـا بکاهد و به وعده‌های خود نیز عمل کند، دادن گزارش عملکـرد به مردم بود؛ مـردم انتظار شـفافیت در عملکرد دولت‌ها را دارند؛ اگر تا امروز این امر آن‌طورکه باید اتفاق نیفتاده اسـت، از امروز دولت باید بکوشـد تا گزارش عملکـرد ارائه دهد و تلاش‌های خود را در این سه سال بازگو کند.

این فعـال سیاسـی اصلاح‌طلـب همچنین در رابطـه با اقداماتی که در یک سـال مانـده به پایان کار دولت یازدهم از سـوی دولت باید انجام شـود، خاطرنشـان کـرد: در ایـن مـدت باید سـازوکاری ایجاد شـود تـا وعده‌های رئیس‌جمهـور بازخوانی شـود. آقای رئیس‌جمهور نیز مرداد ماه در سـالروز تحلیف خـود به همراه وزرا و مدیران ارشـد دولت گزارش عملکـردی جامع از اقدامـات خود در این سـه سال ارائه دهند تا اگر جایی هم نتوانسته بودند به وعده‌هایشـان عمـل کنند، دلایل آن مشـخص باشـد؛ مانند اتفاق خوبی که درباره موضوع انتشار فیش‌های حقوقی مدیـران افتاد و آقای نوبخت نیز به این خاطر از مردم عذرخواهی کرد.

رسانه؛ مشکل اصلی

به گواه شـاهدان و خروجی رسانه‌های مخالف جریـان تحول‌خواه، سیاسـت اتاق‌هـای تخریب با رسانه‌های وسیعشـان تقویت می‌شود. برخی از این رسـانه‌ها شـاخص بوده و به شـکلی کاملا معلوم و سازماندهی‌شـده، در حـال برنامه‌ریزی هسـتند. از همیـن رو بایـد دولت برای پاسـخ‌گویی به افکار عمومی تدابیری اندیشـیده و حمایت افکار عمومی را در اختیار داشـته باشـد. به‌ویژه آنکه رسـانه‌ها و تیم رسـانه‌ای دولـت عملکرد قابل‌قبولـی در این سال‌ها نداشته و اشـکالات بسیاری به آن وارد شده اسـت. اگر دولت نهم و دهم همه وجهه خود را از رسـانه‌هایش و تنها از رسـانه‌هایش کسب می‌کرد، دولت یازدهم با وجود وسـعت حضور اهل رسـانه خبـره در جریان حامـی خود، همچنان از مشـکل رسـانه‌ای رنج می‌برد. دراین‌باره فریدون مجلسی از تحلیلگران سیاسی و سیاست خارجی معتقد است: «معضل اصلی دولت روحانی، رسـانه اسـت»؛ به گفته او «مهم آن است که دولت برای پاسخ‌گویی به افکار عمومی تدابیری اندیشیده و نیز اذهان عمومی را در اختیار داشته باشد. دولت در زمینه رسانه بسیار ضعیف عمـل می‌کند، چراکه جریان مقابل رسـانه ملی و سایت‌های فراوانی در اختیار دارد و اطلاعات بسیار وسـیعی از طریق محافل کسـب می‌کند. در مقابل دولت باید بسیار فعال باشد؛ تنها با سخنرانی سـخنگو در رسانه‌ها و محافل سیاسی نمی‌توان کار اتاق‌هـای تخریـب دولت را خنثی کرد». مجلسـی توضیح می‌دهـد: «اکنون مخالفان بـازی‌ای تحت عنـوان حقوق‌های نجومـی راه انداخته‌انـد؛ البته کسـی با حقوق مقامات دولتی بـا ارقام بالا موافق نیست اما برخورد جنجالی در سایت‌ها و روزنامه‌ها نسـبت به این مسئله نشـان می‌دهد که این نوع از برخوردها صرفا سیاسـی است. در مقابل یک بار در تلویزیـون با نوبخت سـخنگوی دولت، مصاحبه‌ای انجـام شـد؛ درحالی‌که یـک مصاحبـه تلویزیونی به‌تنهایی بـرای چنین برخوردهای جنجالی‌ای کافی نیست. البته باید روشن شـود که این نوع حقوق‌ها، کارانه‌ها و حق سفر در دوره احمدی‌نژاد پایه‌گذاری و از دولت‌هـای نهـم و دهـم بـه دولـت یازدهم منتقل شده اسـت اما دولت نسـبت به این مسئله بی‌توجهـی و کم‌کاری از خود نشـان داد؛ مخالفان هم از این مسـئله به نفع خـود برای تخریب دولت روحانـی بهره بردند. به همین علـت باید تأکید کرد که بزرگ‌ترین مشـکل دولت، رسـانه است. روحانی باید در جهت خنثی‌کردن تخریب‌های طرف مقابل، تنها رسـانه‌های موافـق با دولـت را تقویت کند و همچنین در چنین شـرایطی رسـانه‌های همسـو با دولت بایـد از اختلاس‌هـا و حیف‌ومیل‌های دوران قبل سـخن بگویند اما شوربختانه در مقابل آن ارقام هزارمیلیاردی، امروز رسـانه‌های همسـو با دولت سـکوت اختیار کرده‌اند». رسـول منتجب‌نیا از دیگر فعالان سیاسی باسابقه اصلاح‌طلب، مشکل را نبود شـجاعت کافی می‌داند. به بـاور وی دولت خیلی مایل نیست خود را درگیر این مسائل کند درحالی‌که باید یک سـتاد تبلیغات قوی در دولت وجود داشته باشـد تا مـردم را در جریان تلاش‌هـای دولت قرار دهد. آگاهی مردم از اقدامات دولت، بهترین راه برای مقابله با این تخریب‌هاست.

معیشت؛ موضوع موردتوجه

آن بخـش از نیازهای مردم که دلواپسـان گاه و بیگاه بر آن دست می‌گذارند، مسئله معیشت است. همین هم هسـت که منتجب‌نیا یادآوری می‌کند که «پرداختن به مشکلات جامعه و در اولویت قراردادن معیشـت مردم، حل مشـکل اشـتغال و شکسـت رکود اقتصـادی راهکاری قابل‌توجـه برای برخورد با اتاق‌های تخریب اسـت و حرکت‌های لاک‌پشـتی در این زمینه پاسخ‌گو نیسـت و دولت باید اقدامات شجاعانه و جسـورانه‌ای برای حل مشکلات انجام دهـد». علی‌محمد حاضری عضو انجمن اسـلامی مدرسـین دانشـگاه‌ها هم باور دارد که دولت از این مچ‌گیری‌ها اسـتفاده کند و حوزه‌هایی را که کمتر به آنها توجه کرده شناسـایی و ضعف خود را برطرف کند. به اعتقاد او هم، معیشـت از حوزه‌های بسـیار مهم اسـت و دولت باید به مـوارد ریزتر و اجرائی‌تر هم توجه کند و اگر ایـن نگاه کاربردی را دنبال کند، می‌تواند امـکان ایجاد ایـن بهانه‌جویی‌ها را از بین ببرد.

دولت فسادهای گذشته را علنی کند

اگرچه به اعتقاد بسیاری، اعضای دولت و حسن روحانی نمی‌خواهند با پاسخ‌های مداوم به منتقدان وارد حواشی شـوند و دولت را از رسیدن به مسائل اصلی بـاز دارند، امـا از طرفی دیگـر خیلی‌ها هم معتقدند باید این مسـائل و مشـکلاتی که از دولت گذشـته به حسـن روحانی و دولتش به ارث رسید، علنی شود تا مردم ریشه اصلی بسیاری از مشکلات را بشناسند. به باور صاحب‌نظران باید روشن شود که بسیاری از کم‌وکاستی‌ها در دولت گذشته پایه‌گذاری و از دولت‌هـای نهم و دهم به دولت یازدهم منتقل شده است اما دولت نسبت به این مسئله بی‌توجهی و کم‌کاری از خود نشـان می‌دهد درحالی‌که دولت باید از اختلاس‌ها و حیف‌ومیل‌های دوران قبل سخن بگوید و شفاف کند که چه میراثی را به دست آورده اسـت؛ اگرچه این مسـئله هنوز هـم مدنظر دولت قرار نگرفته و روال همان روال سـه سال قبل است که در حاشـیه و غیرعلنی از برخی تخلفات گذشته یاد می‌شـود. این‌گونه اسـت که اکنون سالی مانده به پایان عمر دولت امید، بد نیسـت رئیس دولت و دولتیان نهایت هوشـیاری را بـه کار برند و کارنامه عملکرد یک‌ساله خود را شفاف و روشن برای مردم بیان کنند. شاید به همین دلیل است که حشمت‌الله فلاحت‌پیشه، نماینده معتدل اصولگرا که از حامیان دولت به شـمار می رود، گفته اسـت: «باید نهایت توجه را داشـت که دولت یازدهـم باید با تمهیدات و روش‌هـای مختلف برای حراسـت و حفاظت از خـود گام‌های جـدی‌ای بردارد». چـه گویی او هم از اردوگاه طیف خاص اصولگرا خبردار شـده که با نزدیک‌شـدن به انتخابات ریاست‌جمهوری سال ۹۶ موج گسـترده‌ای از حملات علیـه دولت یازدهم و حامیانش در راه است.

ادامه از صفحه اول

اسوه عدالت و معیار حاکمیت

ضمـن بیان صریـح رأی و نظر خـود، برای تصدی خلافت و کسـب کرسـی حکومت اصرار نمی‌کند و به آزادی انتخـاب مـردم احترام می‌گذارد، حتـی اگر این رویه به ۲۳ سـال خانه‌نشینی شایسته‌ترین رهبر جامعه بینجامـد. هدف از حکومـت در اندیشـه علی(ع) که همان اهداف دین اسلام اسـت، برقراری حق و عدالت و مبارزه با باطل است؛ عدالت در همه وجوه اقتصادی، سیاسی و اجتماعی آن، مراد و مقصود مولی‌الموحدین است و هرگز نگاه او به مقوله عدالت تک‌بعدی نیست. حساسـیت علـی (ع) در حفـظ بیت‌المـال و رعایت حق‌الناس، محکم و جدی اسـت و خـود را به رعایت حقوق مخالفان و آزادی بیان آنها به‌عنوان والی مسلمین مسئول و پاسـخ‌گو می‌داند. به بیان امروزی عدالت در همه عرصه‌ها اصلی‌ترین خط قرمز حکمرانی علی (ع) اسـت، از این روسـت که جورج جرداق مسیحی سبب شهادت امام علی را شـدت عدالت آن امام می‌داند. از سوی دیگر، مواجهه علی با مخالفان و دشمنان، مبتنی بر مدارا و تحمل و به دور از هرگونه افراط و تفریط است و با مشـی اعتدال با آنان رفتار می‌کند. علی (ع) حفظ حقوق مخالفـان را مادامی که نظـم و امنیت جامعه را برهم نزده‌انـد، امری واجب می‌داند کـه نمونه بارز آن را در رفتـار آن حضرت با خـوارج می‌توان دید. امام علی (ع) پا را از این هم فراتر گذاشـته و اصل اساسـی دیگری را در روابـط اجتماعی مطرح می‌کند که امروزه از آن با عنوان قاعده طلایی اخلاق نام برده می‌شود. آن حضرت در نامه‌ای به فرزند خویش، امام حسن مجتبی (ع) می‌فرماید: «آنچه را برای خود دوسـت‌داری، برای دیگران هم دوسـت بدار و آنچه تو را خـوش نیاید، بر دیگران هم مپسند». البته امام تأکید می‌کند حق همواره با تکلیف همراه اسـت و از این منظر عموم مردم هم در قبال جامعه مسئولیت‌هایی دارند و در این میان توصیه امام علی به مردم همواره حفظ اعتدال در همه شرایط و پرهیز از افراط و تفریط اسـت. نیاز امروز جامعه ایران این است که به جای شعار و حرف، کاربست عملی سیره و سنت علی (ع) را در رفتار و کردار خود جاری و ساری کنیم. اگر امروز به فکر کاسـتن شـکاف طبقاتی و لزوم محرومیت‌زدایی هسـتیم، اگر به برخورد با اشرافی‌گری بـاور داریم، اگر ساده‌زیسـتی حاکمان را می‌پسـندیم و انتظـار آن را داریم، اگر مبارزه بـا رانت و ویژه‌خواری را طلب می‌کنیم، اگر به آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در چارچوب قانون معتقدیم، همه اینها در دوره حکمرانی علی (ع) با وجود همه مشکلات، تنگناها و مخالفت‌ها محقق شده و معیاری دقیق در اختیار ما گذاشته است.